

nisace, ale tyto organizace jsou pouze prostředkem k realizaci společných cílů, jsou sdruženími lidí nábožensky žijících. Jsou tedy rámcem života, nikoli náboženstvím samým.

Ve společnostech primitivních do popředí vystupuje tradice, forma, kolektivum, ale to nikterak neopravňuje Durkheima, aby ze zjevů primitivních činil všeobecný zákon pro náboženství vůbec.

Pak dochází k definici náboženství: „Náboženství je solidární systém věr a praktik, vztahující se k věcem posvátným, t. j. odděleným, systém zákazů věr a praktik, které všechny příslušníky pojí v jednu morální společnost, nazývanou církví.“⁸⁹⁾

Seznam použité literatury.

- Émile Durkheim: „Pravidla sociologické metody“. Podle VII. vydání přeložil Ferdinand Kratina. S předmluvou Edvarda Beneše. Orbis, Praha 1926.
- Émile Durkheim: „Les formes élémentaires de la vie religieuse“. 2e édition Paris, Alcan 1925.
- L. Lévy-Bruhl: „Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures“. Sixième édition, Paris, Alcan 1922.
- L. Lévy-Bruhl: „La mentalité primitive“. 4e édition, Paris, Alcan 1925.
- H. Hubert et M. Mauss: „Mélanges d'histoire des religions“. 2e édition, Paris, Alcan 1929.
- Wilhelm Wundt: „Völkerpsychologie“, II. B. 2. T. III. Animalismus und Manismus.
- Ernst Vatter: „Der australische Totemismus“. Mitteilungen aus dem Museum für Völkerkunde in Hamburg. 1925.
- O. Pertold: „Náboženství národů nekulturních“. „Základy“, Praha 1925.
- O. Pertold: „Základy všeobecné vědy náboženské“. Knihy východní, Šnajdr, Kladno 1920.
- Frant. Kovář: „O náboženství“, Edice „Blahoslav“, Praha 1926.
- L. Linhart: „Náboženství a kultura“. „Kalich“, Praha 1925.

Otto Ruttle.

Oldřich Hradil

JANOVO EVANGELIUM POD VLIVEM PAVLOVÝM.)

Omezím se jen na zachycení určitých vztahů myšlenek v tomto evangeliu obsažených k oněm, jež jsem zdůraznil jako nejdůležitější v Pavlově pojetí křesťanství. Jde mi tedy buď o shodný nebo eventuelně odlišný myšlenkový ráz evangelia Janova vzhledem k Pavlovu literárnímu dílu. A proto také bez pozná-

⁸⁹⁾ D. Les formes 65.

⁹⁰⁾ Viz v předešlém čísle článek téhož autora: Pavlova základní koncepce křesťanství.

mek označují autora čtvrtého evangelia tradičním jménem Jan. Nechci se také pouštět do filosofických nebo theologických úvah vycházejících z jednotlivých Janových myšlenek bez ohledu na jeho celkové pojetí osoby a poslání Ježíšova. Upozorňuji, že takových myšlenek, jež dobře nezapadají do celku Janova evangelia, je dosti. Daly již v minulosti velmi mnoho možností k vybudování náboženských a filosofických směrů, jež ve skutečnosti byly velmi cizí duchu Janova evangelia. To však je jiná otázka.

Osoba Ježíšova.

Evangelium Janovo řadí se svým duchem a myšlenkovým pojetím k mladšímu písemnictví starokřesťanskému. Jan nemá v úmyslu vyličovat a popisovat dílo a život Ježíšův jako historický fakt, nýbrž jako předmět křesťanské víry a náboženské zkušenosti. Není to evangelium Ježíšovo podle Jana, nýbrž Janovo vlastní evangelium o Ježíšovi. Už jeho úvod je hluboce propracovanou úvahou o osobě Ježíšově. V měkce vyznívající mystické meditaci vyjadřuje svůj názor o nadsmyslovém tajemství ztělesnění Slova božího v Ježíši slovy, jež sama jsou záhadou, skýtající velmi mnoho látky k přemýšlení. O otázku, jak se toto ztělesnění uskutečnilo, Jan se nestará a ji také neřeší. Důležitějším byl proň vlastní poměr osoby Ježíšovy k Bohu jako Slova a Syna božího, jenž jedno jest s Otcem (Jan 10, 30), a z toho poměru plynoucí podstatný charakter Ježíšova poslání ve zvěstování spasení všem těm, kdož v něj uvěří. Ve svém zdůrazňování víry shoduje se zcela s Pavlem, jak dosvědčují jeho slova: „Do svého vlastního přišel, ale vlastní jeho nepřijali ho. Kteříž pak koliv přijali jej, dal jim moc syny Božími býti, těm, kteříž věří ve jméno jeho, kteříž ne ze krví, ani z vůle těla, ani z vůle muže, ale z Boha zplozeni jsou.“ V této části úvodu Janova evangelia jsou obsaženy tři základní myšlenky Pavlova pojetí křesťanství: universalism Ježíšova poslání, spasení skrze víru a synovství boží v člověku.

Není snad třeba zdůrazňovat shodu obou v názoru, že Ježíš přišel spasit všechny, kdož jej přijali. Jan žil v době, kdy tato myšlenka byla již samozřejmou a kdy již mohl zcela klidně konstatovat, že Ježíšovi „vlastní“ nepřijali jej.

Poněkud odlišněji chápe však Jan otázku spasení, přes to že i on vychází zrovna jako Pavel ze stejného předpokladu a životní zkušenosti. Vidí také, že lidské myšlení, chtění a činění jde dvěma cestami: cestou zla a cestou dobra — světlem a tmou. Rovněž pozoruje, že zákon hřícha člověka více ovládá než zákon Ducha — že lidé milují více tmu než světlo (3, 19). Zdá se však, že nestačila mu pouze mravní Pavlova náplň spasení. Zdůrazňuje sice také víru jako podmínku spasení. To však proň

není jen trpným očistěním duše člověka od hříchu skrze víru, nýbrž také a to v první řadě poznáním Boha. Z tohoto poznání musí nutně plynout láska k Němu a život prostý každého hříchu, neboť znáti Boha znamená milovati jej a milovati jej znamená poslouchati jeho přikázání a tedy také žít v lásce a pravdě Boží (srov. kap. 14).

Znáti cestu k Otcí — ta myšlenka vyznívá v základní tón v akordu Janových úvah o spasení člověka. A právě tímto zdůrazněním možnosti poznání Boha a cesty k Němu vedoucí nabylo Janovo pojetí spasení poněkud odlišného zladění myšlenkového, než jaké má Pavlova koncepce této otázky. Pavel buduje svůj názor o spasení na vlastní zkušenosti a proto v něm se ozývá nad jiné zřetelný citový tón. Jan, podle mého snad mylného mínění, jeví se více theoretikem, jenž bystře pozoruje svět, aby vypozerovanými zkušenostmi životními mohl ověřit svou víru. Pavel bojuje ve své vlastní duši o spasení. Jan klidně přemýšlí o cestě k spasení. Přece však zase se shodují, že člověk může poznati zákon Ducha života či cestu k Bohu jen prostřednictvím Ježíšovým (Jan 14, 6—9) a dosáhnouti tak spasení již zde v tomto životě; nebo lépe Janovými vlastními slovy přejíti ze smrti do života (5, 24). Je to typicky Pavlovské naznačení spasení, Jan však dává mu jinou náplň. Shoduje se s Pavlem v názoru, že znovuzrozený člověk je dítkem božím (1, 13; 3, 3—8), ale podle Jana dosáhne člověk tohoto stavu činěním skutků dobrých (3, 21), nebo jinými slovy: zachováváním božích přikázání Ježíšem tlumočených (14, 15). Mohli bychom tedy naznačit postup Janových myšlenek v názoru na spasení asi takto: poznání, víra, láska k Bohu, dodržování Jeho přikázání, zbožštění lidské duše. Pavel, jak jsme viděli, byl stručnější: víra v Boha má za následek bezprostřední spasení.

Jan přisuzuje dále každému člověku bez výjimky možnost a schopnost poznati Boha a státi se dítkem Jeho. Každého člověka přicházejícího na svět osvětluje světlo Slova božího (1, 9) a záleží tedy na člověku, aby světlo toto prozařovalo po celý jeho život dobrými skutky jeho. Bůh miluje svět a v lásce sklání se nad všemi lidmi. Proto poslal Syna svého na svět, aby jej vyvedl ze tmy ku světlu. Ježíšovým úkolem nebylo, aby soudil svět, nýbrž aby jej spasil (3, 17). Ježíš Kristus je Janovi právě jako Pavlovi zárukou synovství božího v člověku, neboť přišel, aby všichni lidé poznali, že Jedno jsou v Otcí, tak jako Syn v Otcí jedno jest (17, 21). Je to ta myšlenka, kterou jsem končil u Pavla: naděje ve vítězství dobra nad hříchem a věčný život v jednotě s Otcem.

Závěr:

V předcházejících statích zdůraznil jsem Pavlův a Janův názor, že křesťanství jest náboženstvím spasení a to osobního

individuálního spasení (toto označení Pavlova základního názoru na křesťanství často se vyskytuje v knize prof. Mc. Gifferta „A History of Christian Thought“). V tomto závěru své koncepce křesťanství shodují se oba dokonale. Ne tak již ve způsobu myšlení. Mohli bychom říci, ovšem ne v plném slova smyslu, že Pavel je více filosof než theolog a Jan více theolog než filosof. Přesto však u každého z nich jeví se obojí způsob myšlení. — Proto v závěru dovolil bych si jen krátce naznačit a vystihnout tuto odlišnost.

Pavel při budování svého náboženského názoru vychází více od skutečnosti lidského života. Proto říkám, že je více filosofem než theologem. Člověk zdá se mu být jakýms mikrokosmem rozděleným v zájmové oblasti dobra a zla. Zdůrazňuje tedy duševní život člověka a jeho individuální vztah k Bohu. Cílem lidského života je „dosažení práv synů božích“. V tomto úsilí pomáhá Bůh člověku darem víry. Zárukou možnosti dosažení tohoto cíle je život Ježíšův, jenž „prokázán byl mocně býti Synem Božím podle Ducha posvěcení“. Jinými slovy: jestliže Ježíš stal se Synem božím, pak i ostatní lidé mají tuto možnost.

Jan jde při svém myšlení opačným směrem: od Boha k člověku. Svůj světový názor buduje na předpokladu existence určitých absolutních řádů vesmírných, obsažených v Bohu. Proto Jan zdůrazňuje tolik jejich poznání, jako podmínku spasení člověka. Bůh poskytuje člověku tuto možnost dvojím způsobem: 1. zjevením a ztělesněním svých řádů a přikázání životních v Ježíši Kristu — a 2. přímým působením v duši každého člověka. Výsledkem tohoto působení je pravé poznání a znovuzrození člověka, jež jsou pak nezbytnou podmínkou zbožštění lidské duše.

*

Literatura. — Ke studiu svého thematicu užil jsem těchto knih: A. C. Mc Giffert „A History of Christian Thought“, New York 1932; A. Schweitzer „The Mysticism of Paul the Apostle“, angl. překlad z němčiny, London 1931 (originál „Die Mystik des Apostels Paulus“ 1930); A. B. Bruce „St. Paul's conception of Christianity“, Edinburgh 1894 (knihka psaná v duchu své doby, tedy dosti orthodoxním, ale hodnotná); A. Sabatier „The apostle Paul“, angl. překlad z francouzštiny z r. 1896. Samozřejmě hlavním pramenem mi byla bible, už z toho důvodu, že v žádné z těchto knih nenašel jsem uspokojivé řešení Pavlovy otázky.

O. Hradil.